

Werkgroep Duurzaam Rozendaal

Advies aan de gemeente Rozendaal

1. Inleiding

Begin dit jaar (2021) heeft onze werkgroep een enquête gehouden om de energetische kwaliteit van het woningbestand in onze gemeente in kaart te brengen en de plannen van de inwoners ter verdere verduurzaming. Onderstaand advies is gebaseerd op de gegeven antwoorden en op de gehouden buurtgesprekken door Spectrum in samenwerking met onze werkgroep. Wij zijn Spectrum erkentelijk voor de ondersteuning bij het analyseren van de resultaten van de enquête.

2. Isolatie bestaande woningvoorraad

De werkgroep adviseert om de eerstkomende jaren met kracht het isoleren van woningen te stimuleren. Daarbij bij voorkeur stimuleren dat pakketten van samenhangende maatregelen worden getroffen, zoveel mogelijk in een collectieve aanpak van vergelijkbare woningen. Onze werkgroep zal medewerking verlenen bij de hiervoor noodzakelijke communicatie, o.a. door het publiceren van goede voorbeelden in In de Roos.

Het is te verwachten dat de komende 5 á 10 jaar, in 50% van de hele Rozendaalse woningvoorraad enkel en oud dubbelglas vervangen moet gaan worden door HR++ glas van een goede kwaliteit. Hier en daar zal wellicht ook drievoudige beglazing worden toegepast als er ook kozijnvervanging aan de orde is. Omdat de terugverdientijd van (goede) thermisch isolerende beglazing kort is en omdat dit een positieve invloed op het comfort in de woning heeft, lijkt een financiële stimulans niet noodzakelijk. Voorlichting is en blijft wel van groot belang.

Het grootste deel van de woningvoorraad in onze gemeente dateert van vóór 1975, een bouwperiode waarin nauwelijks eisen aan de warmte-isolatie van gebouwen werden gesteld. Van 87% van deze woningen is de gevel nageïsoleerd (in 2018, de vorige enquête, was dit percentage nog 69). Bij slechts 55% van de huizen van vóór 1975 is de vloer geïsoleerd (in 2018: 40%) en bij 58% het dak (geen verschil). Hoewel er op grond van deze enquête voortgang gemaakt is, is dus nog veel winst te halen door het isoleren van de 'schil' van de woningen.

Het is dus van belang nader te kijken naar te stimuleren pakketten van maatregelen en een collectieve aanpak. Dat wil zeggen, niet simpel collectieve inkoop, maar vooral ook een collectief toegesneden pakket maatregelen met bijbehorende communicatie. Bewoners spreken zorg uit voor een rommelig straatbeeld bij het ongecoördineerd isoleren van twee-onder-een-kap en rijenwoningen.

3. Ventilatie

Bij de bovengenoemde samenhangende maatregelen mag het ventilatiesysteem in de woningen niet ontbreken.

Er is de nodige winst te behalen door de ventilatievoorzieningen van de woningen in Rozendaal te verbeteren en tevens energie te besparen. De kwaliteit van de binnenlucht moet daarbij voorop staan. Met name bij woningen met natuurlijke ventilatie is dat een uitdaging. Het is van belang na te gaan welke ventilatieopties voor welk type woningen in beeld zijn.

4. Ruimte- en tapwaterverwarming

De werkgroep adviseert om een strategie te ontwikkelen voor de overstap van het in de meeste woningen aanwezige hoge-temperatuur-verwarmingssysteem naar een lage-temperatuursysteem, aansluitend op de onder 2 genoemde samenhangende pakketten. Daarbij ook oplossingen aandragen voor de (tijdelijke) vervanging van CV-ketels die aan het einde van hun levensduur zijn, voordat de energiebesparende maatregelen aan de woning zijn getroffen.

CV-ketels hebben een levensduur van 15 tot 20 jaar en dat betekent dat er de komende decennia op natuurlijke momenten kan worden overgestapt op gasloos, met dien verstande dat daar waar collectieve oplossingen voor warmtelevering worden gepland het overstapmoment niet samenvalt met ketelvervanging. Als gasloze oplossing voor individuele bestaande woningen ligt een warmtepomp voor de hand. In principe kan een woning ook elektrisch worden verwarmd, maar dit vraagt veel meer elektriciteit dan de inzet van een warmtepomp, alhoewel een warmtepomp een grote investering is.

Aandachtspunten: Een warmtepomp levert warm water met een temperatuur die lager is dan bij een gasketel. Er is een lage temperatuur verwarmingssysteem (LTV) nodig. Dit betekent dat de warmteafgifte-elementen de woning warm moeten krijgen bij een lagere toevoertemperatuur. Vloerverwarming is een systeem dat bij lage temperatuur werkt. Dat geldt niet zondermeer voor radiatoren in de bestaande bouw, die moeten veelal worden aangepast.

Het is wezenlijk om, voor de woningen waarvoor dat speelt, vroegtijdig een strategie op te stellen of en hoe de overstap naar LTV-afgifte systemen kan worden vormgegeven.

Er is ook een redelijk groot besparingspotentieel voor tapwaterverwarming. Welke oplossingen daarbij prevaleren is mede afhankelijk van de toekomstige keuze voor de ruimteverwarming; dit vanwege het combineren van één unit voor beide functies.

5. Houding van de bewoners

Wij adviseren om te onderzoeken wat de redenen zijn van bewoners om in de komende jaren geen duurzaamheidsmaatregelen te treffen en een daarop toegesneden communicatiestrategie te ontwikkelen.

Uit de enquête blijkt bereidheid tot het nemen van duurzaamheidsmaatregelen; de houding tijdens de buurtgesprekken was zelfs overwegend enthousiast. Er werd aangedrongen op meer vaart, onder regie van de gemeente. Vanuit de gemeente is het van belang te stimuleren de goede maatregelen te laten nemen, die niet remmend werken op de energietransitie. Voor de 55% van de respondenten die (nog) geen plannen heeft is het belangrijk na te gaan wat daarvan de drijfveren en blokkades zijn, om vervolgens een toegesneden communicatie en ondersteuning te bieden voor deze groep.

6. Duurzaam vervoer

Wij adviseren om het aantal publieke oplaadpunten uit te breiden en te bezien of het aanleggen van particuliere oplaadpunten ondersteuning behoeft.

Het bezit aan elektrische auto's zal fors toenemen de komende jaren, wellicht naar ca. 40% bij de respondenten van de enquête. Dat vraagt om gemeentelijk beleid ten aanzien van publieke oplaadpunten en het eventueel stimuleren van particuliere oplaadpunten. Naar de toekomst toe zijn er wellicht mogelijkheden om de batterijen in de auto's in te zetten als opslagcapaciteit voor het elektriciteitsnet.

7. Sociale woningbouw

Wij adviseren om met voorrang in overleg met Portaal de woningen in De Moestuin te verduurzamen en de mogelijkheid van een collectief verwarmingssysteem te onderzoeken.

Het is noodzakelijk dat de sociale huurwoningen op korte termijn worden verduurzaamd. Er zijn comfortklachten en de hoge energiekosten zijn strijdig met de sociale doelstelling van een corporatie*.

* Spontane opmerking van een inwoner bij de enquête: Ik ben in 2017 in Rozendaal komen wonen. Huur dit huis van Portaal. Het huis waar ik nu woon is van 1960. Heb nog nooit in zo'n koud, tochtig huis gewoond als dit huis. Betaal 150 Eur p/mnd aan gas-elektra, voornamelijk gas! Ben geen koukleum! Dit huis is totaal niet geïsoleerd, spouwmuren, dak totaal niets. Portaal heeft tegen mij gezegd, toen ik er kwam wonen over 3 jaar gaan wij dat doen! Maar na 3 jaar geen reactie. heb het wederom gevraagd, zeiden weer over 3 jaar. En dit zijn sociale huurwoningen. Portaal zei: ik moest de buurt en gemeente ingaan om handtekeningen te verzamelen. nou ja, misschien, misschien dat ze dan wat konden doen.

Op 9 februari 2019 heeft onze werkgroep ook een advies aan de gemeente uitgebracht. De aanpak van de sociale huurwoningen stond daarbij op één. Ons advies blijft nog onverminderd van kracht:

- Start overleg met woningcorporatie Portaal en maak prestatieafspraken over hun woningbezit in De Moestuin en de Bernhard ter Haarlaan. Tijdens de kick-offbijeenkomst zei de vertegenwoordiger van Portaal dat zij een steviger regierol van de gemeente op prijs stellen. Punten die in de prestatieafspraken geregeld zouden moeten worden:
- Welke energiebesparende maatregelen zullen worden getroffen? Zet zo hoog mogelijk in!
- Worden er PV-cellen aangebracht?
- Voorwaarde: de besparing op energiekosten van de bewoners is groter dan de huurverhoging ten gevolge van de renovatiewerkzaamheden.
- Is er tijdelijke huisvesting nodig? Zo ja, hoe en waar?
- Aandacht voor overleg met de bewoners
- Het tijdschema van vooroverleg t/m uitvoering.

8. Aanpak particuliere woningen

Het is zaak dat de gemeente (nieuwe) eigenaren van particuliere woningen pro-actief op het belang van duurzaamheidsmaatregelen aan het huis (en de tuin) wijst. Onze werkgroep heeft hiervoor een flyer opgesteld met het verzoek die bij het eerste contact met de (nieuwe) eigenaar te overhandigen.

Het grootste deel van de Rozendaalse woningvoorraad is particulier bezit. Zoals uit de door Spectrum opgestelde visie blijkt, zijn, met name voor de niet-projectmatig gebouwde huizen, individuele oplossingen nodig. Ingrijpende duurzaamheidsmaatregelen kunnen het best op een 'natuurlijk' moment getroffen worden. Zo'n moment doet zich voor bij een ingrijpende verbouwing/uitbreiding of bij eigendomsoverdracht. Een nieuwe eigenaar zal immers in de meeste gevallen verbeteringen aan het huis laten uitvoeren. Los van de 'natuurlijke momenten' voor een ingrijpende woningverbetering zouden zittende bewoners gestimuleerd moeten worden om de minder ingrijpende verduurzamingsmaatregelen zoals gevelisolatie, de plaatsing van een (hybride) warmtepomp e.d. uit te voeren. De energiecoach, lid van onze werkgroep, geeft daarbij desgewenst advies. Om de drempel tot daadwerkelijke actie te verlagen verdient het aanbeveling van gemeentewege een regisseur aan te stellen die de bewoners 'ontzorgt' bij de uitvoering.

9. Woningsplitsing

Onze werkgroep adviseert om beleid te ontwikkelen om het splitsen van grote woningen te faciliteren.

Tijdens de buurtgesprekken is de interessante suggestie gedaan om beleid te ontwikkelen om het splitsen van grote woningen te faciliteren, cq. bevorderen. In onze gemeente zijn veel grote huizen slechts door één of twee personen bewoond. Splitsing van zo'n huis in twee woningen creëert een 'natuurlijk moment' voor verduurzaming. Uit sociaal oogpunt geeft het de mogelijkheid van mantelzorg dicht bij huis en tenslotte kan dit voor een (bescheiden) groei van de woningvoorraad zorgen, waar de mogelijkheden voor nieuwbouw in onze gemeente zeer gering zijn.

10. Biodiversiteit

Wij adviseren om de energietransitie breder te trekken en te verbinden met verbetering van de biodiversiteit en klimaatadaptatie. Onze werkgroep draagt daaraan bij d.m.v. praktische initiatieven en communicatie naar de bevolking en we zullen ons daarvoor blijven inzetten.

Onze wereld bevindt zich niet alleen in een klimaatcrisis, maar ook de biodiversiteit is in gevaar. In alle acties en de communicatie daarover is het daarom zaak, duurzaamheid breed te definiëren. In de enquête werd daarover door een respondent het volgende opgemerkt: *"Naast duurzaamheid op gebied van energie zou het ook leuk en goed zijn als er meer aandacht komt voor biodiversiteit en beheer van hemelwater in de gebouwde omgeving. Dit kan door informeren en/of subsidiëren van maatregelen of door als gemeente hier bewuste keuzes in te maken. Biodiversiteit is wereldwijd heel belangrijk, ook zo'n groene gemeente als Rozendaal kan hier nog meer aan bijdragen. Hemelwater wordt ook steeds belangrijker, water vasthouden voor droge periodes en pieken in regenval kunnen opvangen."* Zoals bekend, adviseren drie tuincoaches vanuit onze werkgroep inwoners en gemeente op dit gebied.

Rozendaal,
16 november 2021

Namens de Werkgroep Duurzaam Rozendaal,
Erik Kool